

Pathology of academic writing; A case study of the style sheets of scientific-research publications in the field of Persian language and literature

Roya Hosseiniabadi¹, Seyyed Mohsen Hosseini Moakhar²

Received: 11/4/2024

Accepted: 12/11/2024

Abstract

Scientific writing is a type of writing that is used to produce scientific content, record scientific ideas and teach knowledge to specific audiences. The article is one of the types of scientific writings which are classified into different types. There are special methods for publishing scientific articles in scientific research journals. Most of these style sheets are not comprehensive and have various writing, structural, content and methodological shortcomings. The main purpose of this research, which is done in a descriptive-analytical manner, is to examine the pathology of the methods of scientific research journals in the field of Persian language and literature and to present a desirable method. This result was obtained by reviewing ten selected methodologies among the scientific research journals in this field. Most of these methods have ambiguities and shortcomings in various formal-structural, content, methodological and writing sections. Of course, this shortcoming is more evident in the methodological features section. It seems that the standard style sheet presented in this research is a suitable model for modifying the style sheets of publications in the field of Persian language and literature.

Keywords: *Style guide for scientific-research journals, academic writing, pathology of academic writing, scientific-research journals in Persian language and literature*

¹ . Master's degree in Persian language and literature from Imam Khomeini International University roya.h872@gmail.com

2. Corresponding author, Associate Professor of Imam Khomeini International University. s.m.hosseini@hum.ikiu.ac.ir

1. Introduction

Scientific writing is one of the types of writing that is used in order to produce scientific content, record scientific ideas and transfer and teach knowledge to specific audiences. The need to achieve a scientific, correct and standardized method in the work of publishing and editing academic scientific texts, avoiding language errors in writing scientific texts and achieving clear and fluent prose for the correct transmission of scientific and educational materials are among the reasons that teach academic and scientific writing in It has made universities and higher education centers necessary. One of the types of scientific and academic writing is the article, which itself is classified into different types, among which scientific-research articles are more important due to the type of content and writing style and scientific value. There are specific guidelines for printing and publishing these types of articles that are usually published in specialized quarterly journals. The main damage in this field of academic writing is that most of these style books are not comprehensive and have various writing, structural and style book shortcomings

2. Discussion and review

Academic writing can be considered the beating heart of universities in advanced countries. In undergraduate and master's courses, writing articles and class reports and theses, etc., are considered essential university courses. Among these academic writings is writing essays, in order to better learn their courses, students must first read the book and the desired source, then to better understand these courses, they must write at least one essay and submit it to their professor as part of their educational work. Of course, emphasis on writing and its rules becomes more important in doctoral courses(Hasrati, 1384: 103-138). Scientific research articles are one of the types of academic articles that have scientific innovation and originality, they are the result of a researcher's effort to collect information and provide a new solution for analyzing the research problem.

Scientific-research journals play a fundamental role in the transfer of specialized information to the audience, and in this sense, they are an efficient communication tool for the transfer, education and promotion of knowledge. These journals provide researchers and students of various fields access to the latest research. Also, because they play an important role in solving specific problems and issues related to a specific field of knowledge, they are of fundamental importance.

The style guide is considered as the guide for the authors that the researcher should adapt the article to before submitting the article to the journal. In fact, the guide for authors is a style letter that usually appears on the page before the list of journal articles and contains how to compile the works and the conditions for their acceptance. Most of these manuals state the necessary details about the citation method, how to divide the text, draw the table and other things (Mansouriyan, 2013: 190).

It is possible to enumerate the characteristics of the desired style of writing in the field of scientific research publications of Persian language and literature as follows:

2-1 Formal-structural features

1. The style sheet should be able to explain the structural and physical features of the article well for the author. In fact, it should explain the order and various components of the article, including the title, abstract, key words, introduction, main body, conclusion, list of sources, and describe the structural features of each one.
2. The style of the letter should be able to explain the way of arranging and presenting the text to the author. including the type and size of the font for different parts of the text, determining the way of arranging the main and subheadings, the size of the text margins and the indentation of the paragraphs, setting the indentation of direct quotations and its distance from each side, the size and type of the quotation font.

2-2 content features

The guidelines related to the field of Persian language and literature should advise the researcher to use the scientific language appropriate to his research in addition to the logical, reasoned and scholarly content.

3. methodological feature

The research method in the field of Persian literature is different from other fields, and it is usually of the qualitative research type because it focuses on concepts and processes that cannot be measured quantitatively. However, sometimes in stylistic research, prosody and linguistic studies, quantitative research is also done. An ideal style sheet is a style sheet that can introduce a scientific research method based on specific requirements, questions and issues in the field of Persian language and literature for the researcher. The problems of this field usually have their own characteristics, such as the fact that they are

mostly qualitative, the narrative of the foundation, tied to human emotions and feelings, based on the element of fantasy, usually dealing with a language that is prominent, opaque, ambiguous, symbolic and many It is a facet.

An ideal style sheet in the field of Persian language and literature publications should be able to guide the author/researcher in choosing the appropriate research method and academic and scientific criticism methods.

4. Writing and editing features

1. Articles in the field of Persian language and literature must be completely edited in terms of writing, therefore the style sheet must be completely clear and transparent in this regard, and explain the main editing and writing points and the necessity of following the standard language.
2. the style sheets should explain the use of the same script in the text of the article. In the research related to the field of Persian literature, the researcher must follow the rules of the script of the Persian Language and Literature Academy.
3. The style sheet should determine the abbreviations related to the research text.

5. Results

The style sheets of Persian language and literature quarterly journals are far from the ideal situation; These guidelines are silent about many criteria of different formal-structural, content, methodological, writing/editing sections, and none of them have been able to clearly and precisely guide the authors to carry out their research. And then they help to organize the content and send it to the publication. The points presented regarding the compilation of standard style sheets in this research, on the one hand, can help scientific-research publications in the field of Persian language and literature to design a desirable and unambiguous style sheet, and on the other hand, the existing confusion and dispersion. in the style letters to a great extent

References

Dominador L. Pagliawan.(2017), Academic Journal of Interdisciplinary Studies, Philippines: Leyte Normal University Tacloban City.

- Fotuhi, Mahmoud (2016), an introduction to literary studies; A guide to the principles of education and research in Persian literature, Tehran Institute of Humanities and Cultural Studies.
- Fotuhi, Mahmoud (2019), the procedure for writing a scientific research article, Tehran: Sokhn.
- Galini-Moghadam, Golnesa (2014), "Comprehensive Guide to Writing a Scientific Article", Quarterly Review of Information and Communication Books, No. 5, Spring, pp. 261-275.
- Hanafi, Karim and Mehdi Salek-Ahmadi (2018), Rules for writing scientific articles, Tehran: Organization of Program and Budget of the country.
- Hasrati, Mustafa (2014), "Academic Writing in Iranian Universities, the Missing Link of Higher Education", Journal of Research and Planning in Higher Education, No. 1-2, Spring and Summer, pp. 138-103.
- Horri, Abbas (2008), scientific writing code, Tehran: Iran Public Libraries Institute.
- Mansourian, Yazdan (2008), "One Hundred Features of a Good Scientific-Research Paper", Kitab Mah, No. 145, pp. 66-77.
- Mansourian, Yazdan (2013), Basics of scientific writing, Tehran: Ketabdar.
- Mirza Aghaei, Hamid (2013), "How to write a scientific research paper", Islah and Tarbiat Journal, No. 28, p. 53.
- Mohammadi klahsar, Alireza (2012), "Text Selection and Methodology of Literary Studies", Scientific Research Quarterly of Literary Criticism, No. 23, Autumn, pp. 37-58.
- Mohammadifar, Mohammad Reza (2008), Getting to Know Documentology, Tehran: Printing and Publishing Organization of the Ministry of Culture and Islamic Guidance.
- Mowahhed, Zia (2009), it is clear and evident that, Tehran: Nilufar.
- Razi, Ahmad (2008), "Method in Iranian Literary Research", Researches of Mystical Literature, No. 1, Spring. pp. 129-142.
- Razi, Ahmad (2019), research methods and skills in literature and reference studies, Tehran: Fatemi.
- Saadati, Fatemeh et al. (2016), "Analysis of the structural status of research articles and writing guides in Iranian scientific-research journals in the field of information science and epistemology", human interaction and information publication, number 1, pp. 28-40.
- Taheri, Qadratullah (2015), Basics and Principles of Research in Persian Language and Literature, Tehran: Scientific Publications
- Tousi, Bahram (2012), Guide to Research and Scientific Principles of Essay Writing, Mashhad: Tabran
- Yousefi, Hossein Ali (2012), research method and referencing in Persian literature, Tehran: Chapar.

فصلنامه

سال ۲۲، شماره ۸۷، بهار ۱۴۰۴، ص ۸۷-۱۰۷

مقاله پژوهشی

DOI: <https://doi.org/10.2634/Lire.22.87.87>

آسیب‌شناسی نگارش دانشگاهی؛

مطالعه موردی بررسی شیوه‌نامه‌های نشریات علمی - پژوهشی حوزه زبان و ادبیات فارسی

رؤیا حسین‌آبادی^۱، دکتر سید محسن حسینی مؤخر^۲*

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۸/۲۲

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۱/۲۳

چکیده

نگارش علمی یکی از انواع نگارش است که برای تولید محتوای علمی، ثبت اندیشه‌ها و آموزش دانش به مخاطبان خاص مورد استفاده قرار می‌گیرد. یکی از انواع این شیوه از نگارش، مقاله است که برای چاپ آنها در نشریات علمی پژوهشی، شیوه‌نامه‌های خاص وجود دارد. غالب شیوه‌نامه‌ها، کاستیهای نگارشی، ساختاری، محتوایی و روش‌شناختی دارد. هدف اصلی این پژوهش، که به شیوه توصیفی تحلیلی انجام شده، آسیب‌شناسی شیوه‌نامه‌های نشریات علمی پژوهشی حوزه زبان و ادبیات فارسی و ارائه یک شیوه‌نامه مطلوب است. با بررسی ده شیوه‌نامه منتخب و انطباقشان با شیوه‌نامه مطلوب، که برآمده از منابع علمی است، این نتیجه به دست آمد که غالب شیوه‌نامه‌ها در بخشهای مختلف صوری، ساختاری، محتوایی، نگارشی و روش‌شناختی ابهام و کاستی دارد. شیوه‌نامه معیار ارائه شده در این پژوهش، می‌تواند الگوی مناسبی برای اصلاح شیوه‌نامه‌های نشریات حوزه زبان و ادبیات فارسی باشد.

کلیدواژه‌ها: شیوه‌نامه نشریه‌های علمی - پژوهشی، نگارش دانشگاهی، آسیب‌شناسی نگارش دانشگاهی، نشریات علمی - پژوهشی زبان و ادبیات فارسی.

۸۷

فصلنامه پژوهشهای ادبی سال ۲۲، شماره ۸۷، بهار ۱۴۰۴

۱. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی

roya.h872@gmail.com

۲. دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (نویسنده مسئول)

s.m.hosseini@hum.ikiu.ac.ir

Copyright© 2025, the Authors | Publishing Rights, ASPI. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution- NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-

۱. مقدمه و بیان مسأله

نگارش علمی یکی از انواع نگارش است که به منظور تولید محتوای علمی، ثبت اندیشه‌های علمی و انتقال و آموزش دانش به مخاطبان خاص مورد استفاده قرار می‌گیرد. نگارشهای علمی‌ای که به سبب رعایت نکردن شیوه‌های نگارش درست و معیار، دچار کج فهمی و خوانش غلط شده‌است، نمی‌تواند در فرایند تولید و گسترش علم نقش مؤثری ایفا کند. لزوم دستیابی به شیوه‌ای علمی، درست و معیار در کار نشر و ویرایش متون علمی دانشگاهی، پرهیز از خطاهای زبانی در نگارش متون علمی و رسیدن به نثری روشن و روان برای انتقال درست مطالب علمی آموزشی ازجمله دلایلی است که آموزش نگارش دانشگاهی و علمی را در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی ضروری ساخته است. یکی از انواع نگارشهای علمی و دانشگاهی، مقاله است که خود در گونه‌های مختلف طبقه‌بندی می‌شود (علمی - پژوهشی، ترویجی، مروری، گردآوری). از میان این گونه‌ها، مقالات علمی - پژوهشی به دلیل نوع محتوا و سبک نگارش و ارزش علمی از اهمیت بیشتری برخوردار است.

برای چاپ و انتشار این نوع مقالات، که معمولاً در فصلنامه‌های تخصصی منتشر می‌شود شیوه‌نامه‌هایی خاص وجود دارد. غالب نشریات نیز برای انتشار مقالات شیوه‌نامه‌ها و قواعدی خاص وضع، و چاپ مقاله را جدای از پذیرش علمی به رعایت دقیق این شیوه‌نامه‌ها منوط کرده‌اند. آسیب اصلی در این حوزه از نگارش دانشگاهی به این دلیل است که غالب این شیوه‌نامه‌ها، جامع و مانع نیست و کاستیهای مختلف نگارشی، ساختاری و شیوه‌نامه‌ای دارد. برخی از این شیوه‌نامه‌ها بسیار کلی و در زمینه بسیاری از موارد ساکت است؛ برخی نیز اقتضائات رشته زبان و ادبیات فارسی را رعایت نمی‌کند و تحت تأثیر دیگر حوزه‌های دانش، موارد غیرضرور را بر مقالات رشته زبان و ادبیات فارسی تحمیل کرده‌است.

پرسشهای اساسی این تحقیق عبارت است از:

- از بررسی آسیب‌شناسانه شیوه‌نامه‌های نگارش مقالات علمی پژوهشی به چه نتایجی می‌توان دست یافت؟

- شیوه‌نامه معیار باید چه ویژگیهایی داشته باشد؟

عباس حری (۱۳۸۵)، بهرام طوسی (۱۳۸۳)، احمد سمیعی (۱۳۸۷) و محمود فتوحی (۱۳۸۵)

هر یک در آثارشان به صورت کلی و بعضاً اشاره‌وار به مبحث نگارش مقاله علمی پرداخته‌اند؛ با این همه هیچ‌کدام درباره شیوه‌نامه‌های نگارش مقالات در رشته زبان و ادبیات فارسی و نیز شیوه‌نامه معیار، مطلبی بیان نکرده‌اند. گذشته از این، اگرچه در باب مقاله‌نویسی مقالات بسیاری به رشته تحریر در آمده در زمینه بررسی آسیب‌شناسانه شیوه‌نامه‌های نگارش مقالات علمی، پژوهشی صورت نگرفته است. این مطلب در باره پایان‌نامه‌هایی که در این زمینه نوشته شده نیز صادق است؛ از این رو پس از بررسیها مشخص شد، تاکنون پژوهشی مستقل انجام نشده‌است که با هدف بررسی شیوه‌نامه‌های نگارش مقالات علمی - پژوهشی شکل گرفته باشد.

هدف اصلی این پژوهش، که به شیوه توصیفی - تحلیلی انجام شده، آسیب‌شناسی شیوه‌نامه‌های نشریات علمی پژوهشی حوزه زبان و ادبیات فارسی و ارائه یک شیوه‌نامه مطلوب است. گذشته از این، نتایج این پژوهش به مقایسه شیوه‌نامه‌های نشریات علمی پژوهشی نیز خواهد انجامید. برای اجرای این پژوهش ابتدا از میان شیوه‌نامه‌های موجود ده شیوه‌نامه به صورت تصادفی انتخاب شد؛ سپس ضمن مقایسه این شیوه‌نامه‌ها تفاوتها و شباهتهایشان مشخص، و فصول مشترکشان استخراج، و در نهایت بر مبنای منابع علمی و الگوی استخراج شده، آسیب‌شناسی انجام شده است.

۲. نگارش دانشگاهی

نگارش دانشگاهی را می‌توان قلب تپنده دانشگاه‌های کشورهای پیشرفته به شمار آورد. در دوره‌های کارشناسی و کارشناسی‌ارشد، نوشتن مقاله‌ها و گزارشهای کلاسی و پایان‌نامه‌ها و ... جزو آموزش‌های ضروری دانشگاهی است؛ از جمله این نگارشهای دانشگاهی، نوشتن مقاله است که دانشجویان برای یادگیری بهتر دروس خود، ابتدا کتاب و منبع مورد نظر را مطالعه می‌کنند و سپس برای فهم بهتر این دروس باید حداقل یک مقاله بنویسند و به عنوان بخشی از کار آموزشی به استاد خود تحویل دهند. البته تأکید بر نگارش و قواعد آن در دوره‌های دکتری اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (حسرتی، ۱۳۸۴: ۱۳۸-۱۰۳).

نوشتار دانشگاهی می‌تواند با نگارش پژوهشی، نگارش علمی و نگارش فنی مترادف باشد؛ زیرا همگی نیازمند زبانی دقیق، جملات کامل، نشر توسعه یافته، کار نظام‌مند و جامع است. این نوع نوشتار در شکلهای مختلف در همه رشته‌ها وجود دارد

و شامل بسیاری از رویکردهای انتقادی و کاربردی برای نوشتن در مورد یک موضوع خاص هستند. این نوشته‌ها همچنین فقط بر واقعیت‌های علمی متمرکز است و تحت تأثیر احساسات و عواطف انسانی قرار نمی‌گیرد. گذشته از این از زبان رسمی و لحنی بسیار جدی پیروی می‌کند و در آنها جایی برای ایراد دستوری و بیان هنری یا خلاقانه وجود ندارد (Pagliawan, 2017: 36).

ویژگی نگارش علمی، نوآوری در نوشته علمی است. شاخصه دیگر، آشکار در نوشتن است؛ در واقع این آشکاری باید به گونه‌ای باشد که نگارش مورد نظر براحتی برای دیگران قابل استفاده باشد و بخوبی فهمیده شود. ویژگی سوم هر نوشته علمی در ذهن داشتن مخاطبان، هنگام نوشتن است؛ به بیان ساده‌تر، نویسندگان هنگام نگارش باید مخاطبان خود را در نظر قرار دهند و توجه کنند که مخاطبان آنها چه کسانی هستند و برای انتقال بهتر پیام نگارش و متن خود از چه ابزاری باید بهره بگیرند. ویژگی دیگر نگارش علمی، مستند بودن آن است (حسرتی، ۱۳۸۴: ۱۰۳-۱۳۸).

نگارش علمی ضرورت هر نظام آموزشی است؛ چرا که اگر دیدگاه‌های افراد، آزادانه در اختیار دیگران قرار نگیرد، اهمیت ارزیابی و سنجش پیدا نمی‌کند و چه بسا یک فرضیه تا زمانی که مورد قضاوت قرار نگیرد به نظریه تبدیل نمی‌شود و هویت علمی پیدا نمی‌کند و از این طریق، جایگاهی کسب نخواهد کرد؛ بنابراین باید از طریق نگارش علمی به این مهم دست پیدا کرد (حری، ۱۳۸۸: ۲).

۱-۲ مقاله دانشگاهی

مقاله، مصدر میمی از ریشه قول به معنای گفته یا گزاره است. این کلمه ترجمه *essay* است که شاید بهترین معادل آن جستار باشد. مقاله در فرهنگ ما سابقه دیرینی دارد و نزدیکترین معادل قدیمی آن به معنای جدید «رساله» است. رساله‌های فلسفی و عرفانی ما از این مقولات هستند» (موحد، ۱۳۸۹: ۲۰).

مقاله‌ها را می‌توان از جهات گوناگون، دسته‌بندی کرد؛ برای مثال از جهت موضوعی، می‌توان آنها را به سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، ادبی، تاریخی و غیره دسته بندی کرد. بخشی از مقالات نیز به حوزه مقالات دانشگاهی اختصاص دارد. «این گونه مقالات رسمی و جدی‌اند و از نظر روش و هدف با مقاله‌های عادی متفاوت‌اند و بر

اساس روش و نوع دیدگاه و هدفی که دارند، شکل و ماهیت جداگانه‌ای پیدا می‌کنند (فتوحی، ۱۳۸۹: ۱۲۲).

نویسنده مقالات دانشگاهی، متخصص یا کارشناسی است که یافته‌های علمی خود (نظریه، روش تازه یا نتیجه یک پژوهش تجربی) را برای مخاطبان متخصص در قالب نوشتار با ویژگی‌ها و معیارهای دانشگاهی به نگارش درمی‌آورد (همان: ۱۲۹).

در مجامع علمی و دانشگاهی، مقاله‌های علمی را معمولاً به شش نوع تقسیم می‌کنند: ۱. مقاله علمی - پژوهشی ۲. علمی مروری ۳. علمی ترویجی ۴. دانشنامه‌ای ۵. نقد کتاب ۶. همایش علمی». همگی این مقالات در برخی اصول، مشترک است و از لحاظ بعضی ویژگی‌های صوری و کالبدی و نیز شیوه ارائه با یکدیگر تفاوت دارد. از آنجا که هدف این مقاله بررسی شیوه نامه آماده سازی مقالات علمی - پژوهشی است از بررسی دیگر گونه‌های نگارش دانشگاهی صرف نظر می‌شود.

۱-۱-۲ مقالات علمی - پژوهشی

طوسی مقاله پژوهشی را این چنین تعریف می‌کند:

مقاله‌ای است که در آن، نویسنده، «تز» یا موضوع یا «فرضیه‌ای» را با استناد به قرائن، شواهد، تجربه‌های مکرر، مشاهده و مصاحبه و جز آن با توجه به نظریات دیگر صاحب‌نظران و افراد اهل فن همان رشته به اثبات می‌رساند و یا نفی می‌کند (۱۳۸۲: ۲۴).

مهمترین نوع مقاله علمی، مقاله پژوهشی است که از نظر محتوا و رویکردی که دارد، اهمیت پیدا می‌کند. در واقع این مقاله‌ها حاوی یافته‌های نوین پژوهشی یا گزارش‌هایی طرح‌های تحقیقاتی است. مجله‌های علمی - پژوهشی اغلب این مقاله‌ها را منتشر می‌کنند (منصوریان، ۱۳۹۳: ۳۶).

مقاله علمی - پژوهشی حاصل پژوهش یک پژوهشگر و یا پژوهشگرانی است برای رسیدن به پاسخی تازه برای پرسش تحقیق و یا نقادی پاسخ‌های موجود یا ارائه راهی نو برای بررسی مسئله پژوهش و یا نمایان کردن جنبه‌ای تازه از مسائل و گسترده جلوه‌های دانش. مقاله پژوهشی تلاش برای پاسخ به سؤالی است که تاکنون، هیچ‌کس به آن پاسخ نداده است. چنین مقالاتی باید در عین داشتن ساختاری استدلالی، حاصل پژوهشی تازه و توسط شخص محقق صورت گرفته باشد (سعادت و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۸).

مقاله علمی پژوهشی براساس یک پژوهش منسجم و نظام‌مند طراحی شده و از دو ویژگی اصالت و ابداع برخوردار است. مخاطبان این نوع مقاله‌ها متخصصان هر رشته اعم از استادان دانشگاه‌ها، دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی و محققان شاغل در مراکز علمی و تحقیقاتی هستند. «بارزترین ویژگی این نوع مقالات، ارائه مستندات، نظریه‌های دانشمندان، متفکران و کارشناسان درباره مسئله پژوهش است» (میرزآقایی، ۱۳۸۳: ۵۳).

در مجموع می‌توان گفت مقاله‌های علمی پژوهشی یکی از انواع مقاله‌های دانشگاهی است که از نوآوری و اصالت علمی برخوردار، و حاصل تلاش یک محقق از جمع‌آوری اطلاعات و ارائه راه‌حلی نو برای تحلیل مسئله پژوهش است. در مقالات علمی پژوهشی، پژوهشگر ابتدا یک فرضیه مطرح می‌کند؛ سپس برای به اثبات رسیدن و تبدیل فرضیه به نظریه به جمع‌آوری داده‌های موردنظر و بررسی و مشاهده منابع پیشین مرتبط با مسئله تحقیق می‌پردازد. این نوع مقاله، ویژگیهای ساختاری، محتوایی و نگارشی مخصوص به خود را داراست.

۲-۲ نشریات دانشگاهی

مجله‌های علمی پژوهشی، مجلاتی هستند که مخاطبان اصلی آنها استادان دانشگاه‌ها، دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی، پژوهشگران شاغل در مراکز علمی -پژوهشی اند. در این مجلات، مقالاتی منتشر می‌شوند که به دنبال کشف حقایق معارف بشری برای حل مسائل علمی هستند و از طریق مطالعه‌ای منسجم و نظام‌مند انجام شده و از دو ویژگی اصالت و ابداع برخوردار باشند (حنفی و سالک‌احمدی، ۱۳۹۸: ۲۰).

این نوع نشریات، نوعی مجله است که مخاطبان آن افراد دارای تحصیلات دانشگاهی هستند و محتوای آن مطالب علمی و تخصصی است. البته مطالعه این نشریه فقط برای کسانی قابل استفاده است که در زمینه موضوع نشریه، دارای تحصیلات دانشگاهی هستند. این نوع نشریه، زیرمجموعه نشریه ادواری به شمار می‌رود. نشریه ادواری، نشریه‌ای است که هم دارای عنوان ثابت است و هم در فواصل معین منتشر می‌شود (محمدی‌فر، ۱۳۸۰: ۲۲-۲۸)؛ بنابراین می‌توان گفت که نشریات علمی پژوهشی، مجله‌هایی است که برای استادان دانشگاه‌ها و دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی و پژوهشگران مراکز علمی پژوهشی (در یک کلام متخصصان) منتشر می‌شود. در این

مجلات، مقاله‌های علمی پژوهشی با هدف حل مسائل و مشکلات مربوط به حوزه دانشی خاص یا میان رشته ای تهیه می‌شود که با توجه به رشته‌های دانشگاهی متفاوت است. این مجله‌های تخصصی، اغلب فصلنامه‌است.

اهداف انتشار مجله‌های پژوهشی عبارت است از: ۱. ارائه دستاوردهای جدید علمی پژوهشی ۲. توسعه روشهای نوین علمی ۳. مستندسازی نظریه‌ها و اختراعات و اکتشافات علمی ۴. تسریع در انتشار و ارائه نتایج تحقیقات علمی و ... در واقع می‌توان گفت که هدف اصلی مجله‌های پژوهشی، انتشار اطلاعات دقیق، اصیل و مفید است. برای اینکه اعتبار و اصالت موضوع، روش و یافته‌های هر پژوهش به تأیید علمی برسد، باید توسط متخصصان آن فن ارزیابی شود (فتوحی، ۱۳۹۹: ۲۹۳-۳۰۰).

هدف اصلی نشریات علمی پژوهشی، انتقال اطلاعات جدید از طریق نویسندگان یا پژوهشگران به مخاطبان است. یکی از اهداف مهم دیگر مجله‌های علمی، حل مسائل و مشکلات مربوط به حیطه خاصی از یک حوزه تخصصی و ارائه راه‌حل برای آن است. مجلات علمی از ارکان اساسی در ساختار پژوهشهای علمی و فنی و یک حلقه مهم در زنجیره ارتباطات علمی امروز به شمار می‌رود. اهمیت مجلات علمی در این است که آنها از منابع دست اول در حوزه پژوهش به شمار می‌آیند به این معنا که یافته‌های علمی برای نخستین بار ابتدا در مقالات منتشر می‌شود و در مجلات علمی تجلی پیدا می‌کند. هم‌چنین برای به روز شدن این مجلات تلاش بسیاری می‌شود (گلینی‌مقدم، ۱۳۹۴: ۲۶۳-۲۶۱).

در مجموع می‌توان گفت که مجلات علمی- پژوهشی در انتقال اطلاعات تخصصی به مخاطب نقشی اساسی ایفا می‌کند و از این نظر، یک ابزار ارتباطی کارآمدی برای انتقال، آموزش و ترویج دانش به شمار می‌رود. این مجلات امکان دسترسی پژوهشگران و دانشجویان رشته‌های مختلف را به پژوهشهای به روز فراهم می‌کند. هم‌چنین به دلیل اینکه در حل مشکلات و مسائل خاص مربوط به حوزه خاص دانش نقش مهمی دارد از اهمیت اساسی برخوردار است.

مقالات و نوشته‌هایی که در مجلات چاپ می‌شود، علاوه بر اینکه روزآمد و تازه است، عموماً در جای دیگری امکان انتشار پیدا نمی‌کند؛ بنابراین مجلات به عنوان منابع دست اول باید برای دانشجویان و اهل علم، شناخته شده باشند (یوسفی، ۱۳۸۲: ۲۸۲).

این نشریات می‌توانند پل ارتباطی کارآمدی برای پژوهشگران و مخاطبان آنها باشند و به دلیل برخوردار بودن از هیأت تحریریه، سردبیران تخصصی و هیأت داوران علمی، ارزیابی علمی و مطلوبی از مقالات علمی به عمل آورند.

۱-۲-۲ شیوه‌نامه نشریات دانشگاهی

شیوه‌نامه همان راهنمای نویسندگان به شمار می‌رود که پژوهشگر قبل از فرستادن مقاله به مجله، باید مقاله را با آن تطبیق دهد. در واقع راهنمای نویسندگان، شیوه‌نامه‌ای است که معمولاً در صفحه قبل از فهرست مقاله‌های مجله می‌آید و حاوی چگونگی تدوین آثار و شرایط پذیرش آنهاست. اغلب این شیوه‌نامه‌ها جزئیات لازم را در باره روش استناد، چگونگی تقسیم‌بندی متن، ترسیم جدول و موارد دیگر بیان می‌کند (منصوریان، ۱۳۹۳: ۱۹۰).

پیروی از این شیوه‌نامه‌ها و استفاده درست از آنها یکی از شاخصهای اعتبار مقالات علمی است. این شیوه‌نامه‌ها می‌تواند بر یکدستی سبک مقالات هر نشریه و انسجام ساختاری آنها بیفزاید. نویسنده برای خودداری از ویرایش دوباره متن و دوباره‌کاریهای احتمالی باید از شیوه‌نامه‌ها پیروی کند. این شیوه‌نامه‌ها دربردارنده شاخصه‌هایی است که پژوهشگران را در جهت ساماندهی مقاله و تنظیم دقیق آن یاری می‌رساند. بدیهی است شیوه‌نامه‌ای که مبهم یا ناقص و نارسا باشد، نمی‌تواند راهنمای جامع و کاملی برای محققان قلمداد شود؛ رسمی و جدی، و از نظر روش و هدف با مقاله‌های عادی متفاوت است و بر اساس روش و نوع دیدگاه و هدفی که دارد، شکل و ماهیت جداگانه‌ای پیدا می‌کند (فتوحی، ۱۳۸۹: ۱۲۲).

۲-۲-۲ ویژگیهای شیوه‌نامه مطلوب

برای تعیین شاخصه‌های شیوه‌نامه مطلوب، پژوهشی آماری انجام شد که طی آن، شیوه‌نامه‌های نشریات مختلف مورد بررسی قرار گرفت. از بررسی مجموع این شیوه‌نامه‌ها و نیز منابع علمی مرتبط با نگارش علمی و دانشگاهی، ملاک‌هایی به دست آمد که بین غالب نشریات دانشگاهی عمومیت دارد که عبارت است از:

الف) ویژگیهای صوری - ساختاری

۱. تعیین قالب متن مقاله (word/pdf) ۲. مشخص کردن اندازه و نوع قلم برای متن و عناوین اصلی و فرعی ۳. تعیین حجم مقاله و حداکثر تعداد کلمات، صفحات آن و

تعداد سطرها در هر صفحه ۴. تعیین فاصله میان سطرها و اندازه دقیق حاشیه صفحات ۵. شماره‌گذاری صفحات و نوع بیان آن (فارسی، انگلیسی و ...) ۶. تعداد حداکثری جدول، نمودار، شکلها و تصاویر، جایگاه بیان آنها و تعیین کیفیت، فرمت و رنگ تصاویر ۷. تعیین ترتیب ساختار مقاله برای پژوهشگر ۸. مشخص کردن تورفتگی پاراگرافها ۹. ذکر بخش عنوان و ویژگیهای ساختاری آن از جمله کوتاه و جذاب بودن، بیان مشخصات کامل نویسنده در این بخش، آمدن عنوان در صفحه اول مقاله ۱۰. ذکر بخش چکیده و ویژگیهای ساختاری آن از جمله تعیین کردن تعداد حداکثری کلمات در آن، آوردن چکیده در صفحه دوم و نوشتن آن پس از پایان نگارش مقاله ۱۱. ذکر بخش واژگان کلیدی و ویژگیهای ساختاری آن از جمله تعیین کردن تعداد حداکثری کلمات در آن، آمدن این بخش پس از پاراگراف چکیده ۱۲. ذکر بخش مقدمه و ویژگیهای ساختاری آن از جمله بیان پیشینه پژوهش، ضرورت تحقیق، پرسش‌های پژوهش و ... ۱۳. ذکر بخش پیکره اصلی و ویژگیهای ساختاری آن ۱۴. ذکر بخش نتیجه‌گیری و ویژگیهای ساختاری آن ۱۵. ذکر بخش پی‌نوشت و ویژگیهای ساختاری آن از جمله آمدن پی‌نوشت قبل از فهرست منابع و ... ۱۶. بخش فهرست منابع و ویژگیهای ساختاری آن از جمله مشخص کردن ترتیب منابع فارسی، عربی و ... ۱۷. مشخص کردن ویژگیهای ساختاری چکیده انگلیسی از جمله تعداد حداکثری کلمات، نوع و اندازه قلم در آن ۱۸. تعیین شیوه بیان شماره پانوشتها در مقاله ۱۹. مشخص کردن چگونگی شروع هر قسمت از عناوین بخشهای مختلف نسبت به بخش قبلی.

ب) ویژگیهای محتوایی

۱. تعیین اهداف و زمینه‌های شیوه‌نامه برای پژوهشگر ۲. مشخص کردن ویژگیهای مقاله علمی پژوهش برای نویسنده ۳. مشخص کردن شیوه بررسی و داوری پذیرش و ویراستاری مقاله ۴. ۵. مشخص کردن شیوه درج مقاله پس از پذیرش آن در نشریه برای نویسنده (ترویجی، مروری گردآوری و غیره) ۶. تأکید شیوه‌نامه بر منطبق بودن مقاله بر جنبه‌های فرهنگی و نظام ارزشی جامعه ۷. تأکید شیوه‌نامه بر مستند بودن مقاله و استفاده از منابع و مآخذ معتبر در پژوهش ۸. بیان کردن نکات محتوایی مربوط به پی‌نوشت و پانوشت ۹. مشخص کردن ویژگیهای محتوایی بخش عنوان از جمله مرتبط بودن با متن اصلی پژوهش، جذاب بودن، ذکر مشخصات کامل نویسنده در این بخش

۱۰. مشخص کردن ویژگیهای محتوایی بخش چکیده از جمله نوع چکیده (تمام‌نما/راهنما)، آمدن بیان مسئله، روش تحقیق، یافته‌ها و غیره در چکیده ۱۱. مشخص کردن ویژگیهای محتوایی بخش واژگان کلیدی از جمله کلمات مرتبط با متن اصلی پژوهش و تعداد آنها ۱۲. مشخص کردن ویژگیهای محتوایی بخش مقدمه از جمله دربرگرفتن پیشینه پژوهش، اهداف و ضرورت تحقیق و بیان مسئله اصلی پژوهش ۱۳. مشخص کردن ویژگیهای محتوایی بخش پیکره اصلی و متن مقاله ۱۴. مشخص کردن ویژگیهای محتوایی بخش نتیجه‌گیری ۱۵. بخش فهرست منابع و ویژگیهای محتوایی آن ۱۹. تعیین ویژگیهای محتوایی بخش چکیده انگلیسی ۱۶. تعیین دقیق شیوه استناد و ارجاع‌دهی به انواع مختلف متون و مدارک علمی ۱۷. مشخص کردن نحوه بیان نقل قولهای مستقیم و غیرمستقیم، تلخیص، نقل به مضمون و نیز هر گونه بهره‌برداری از متون علمی در مقاله ۱۹. توصیه به رعایت اخلاق پژوهش.

پ) ویژگیهای روش شناختی

۱. معرفی کردن روش تحقیق علمی و معتبر برای اجرای پژوهش ۲. تشریح چگونگی تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق ۳. تشریح روشهای نمونه‌گیری و تعیین جامعه آماری ۴. تعیین چگونگی ارزیابی و سنجش پایایی و روایی نتایج و یافته‌های تحقیق

ت) ویژگیهای نگارشی

نکاتی که هر شیوه‌نامه در بخش نگارشی مقاله، باید به صورت دقیق و روشن برای پژوهشگر تعیین کند، عبارت است از:

۱. تعیین زبان رسمی متن پژوهش و نوع رسم‌الخط آن ۲. مشخص کردن محدوده اختیارات ویراستار مجله برای ویرایش مقاله ۳. بیان کردن نکات ضروری مربوط به قواعد نگارشی و ویرایشی در متن ۴. تعیین نشانه‌های اختصاری مورد نیاز برای متن پژوهش ۵. توصیه به رعایت قواعد نگارش معیار علمی.

۳-۲-۲ ویژگیهای شیوه‌نامه مطلوب در رشته زبان و ادبیات فارسی

هدف اصلی پژوهش ادبی، فهم متن، تفسیر و نقد آن است. فهم معنای متن گاهی فهم نیت شاعر یا نویسنده و گاهی درک اثرپذیری و تعامل خواننده با متن است و گاهی هر دوی آنها را شامل می‌شود (رضی، ۱۳۸۶: ۱۳۶).

همان طور که در کار پژوهشگر تجربی چیزهای زیادی برای مشاهده، توجه و جمع‌آوری وجود دارد، پژوهشگر ادبی نیز در برخورد با متنی خاص، ویژگیهای گوناگونی از آن را در نظر می‌گیرد و در توصیف متن به کار می‌بندد. ولی آنچه موجب می‌شود فقط بخشی از اینها به عنوان ویژگیهای مهم، توجه پژوهشگر را به خود جلب کند، چارچوب و بنیان نظری‌ای است که او در گستره آن گام برمی‌دارد. چارچوب نظری در تحقیقات تجربی به نظریه‌ای عام اشاره می‌کند که تفسیر و تبیین مشاهدات را ممکن می‌سازد. گاه چارچوب نظری در علوم انسانی بویژه مطالعات ادبی نیز در چنین نظریه‌هایی منحصر می‌شود در حالی که به نظر می‌رسد مفهوم چارچوب نظری در علوم انسانی، زائیده عناصری بیش از نظریه عام تبیینی و تفسیری است (محمدی‌کله‌سر، ۱۳۹۲: ۴۰).

بر این اساس و با توجه به آنچه بیان شد درباره ویژگیهای شیوه‌نامه‌های نشریات می‌توان شاخصه‌های شیوه‌نامه مطلوب را در حوزه نشریات علمی پژوهشی زبان و ادبیات فارسی چنین برشمرد:

الف) ویژگیهای صوری - ساختاری

۱. شیوه‌نامه باید بتواند ویژگیهای ساختاری و کالبدی مقاله را بخوبی برای نویسنده تبیین کند. در واقع باید ترتیب و اجزای مختلف مقاله از جمله عنوان، چکیده، واژگان کلیدی، مقدمه، پیکره اصلی، نتیجه‌گیری، فهرست منابع را برای پژوهشگر تبیین کند و ویژگیهای ساختاری هر یک را شرح دهد.

۲. شیوه‌نامه باید بتواند شیوه تنظیم و ارائه متن را برای نویسنده تبیین کند؛ از جمله نوع و اندازه قلم برای بخشهای مختلف متن، تعیین شیوه رج‌بندی عناوین اصلی و فرعی، اندازه حاشیه‌های متن و چگونگی تورفتگی بندها، تنظیم تورفتگی نقل قولهای مستقیم و فاصله آن از هر طرف، اندازه و نوع قلم نقل قولها.

ب) ویژگیهای محتوایی

ویژگیهای محتوایی مقاله پژوهشی در رشته ادبیات فارسی با رشته‌های دیگر متفاوت است. شیوه‌نامه‌های مربوط به رشته زبان و ادبیات فارسی باید به پژوهشگر توصیه کند تا زبان علمی متناسب را با پژوهش خود به کار ببرد و از جملات عاطفی در مقاله استفاده نکند؛ به بیان دیگر، زبان در هر پژوهش علمی بر برهان، منطق و جدیت مبتنی

است؛ و به همین دلیل در هر نوشته علمی مانند پژوهش‌های مرتبط با رشته زبان و ادبیات فارسی نباید جملات عاطفی، احساسی و کنایی را در متن به کار برد؛ چون این کار موجب کاسته شدن رسانگی زبان تحقیق می‌شود. بنابراین پژوهشگر باید سعی کند تا از زبان طنز و ابهام در متن استفاده نکند؛ چرا که زبان مبهم موجب بدفهمی نظریه علمی می‌شود. شیوه بیان در متن علمی به صورت رسمی است نه محاوره؛ بنابراین بهتر است که محقق در پژوهش خود از واژه‌های تخصصی مرتبط با تحقیق بهره بگیرد.

شیوه‌نامه باید شیوه استناد درون متنی یا برون متنی را مشخص کند. در پژوهش‌های مربوط به رشته زبان و ادب فارسی، غالب ارجاعات به شکل درون متنی انجام می‌شود. برای ارجاعات درون متنی، جزئیات مربوط به این نوع ارجاع باید برای پژوهشگر مشخص شود؛ مانند شیوه یادداشت و رعایت نشانه‌های نگارشی در نقل قول‌های مستقیم، شیوه ارجاع به چند اثر از یک نویسنده، چگونگی ارجاع به چند اثر از یک مؤلف در یک سال، شیوه ارجاعات درون متنی غیرفارسی، ارجاعات تکراری و غیره. برای بخش منابع و مآخذ نیز شیوه استناد باید در هر یک از این موارد برای پژوهشگر تعیین شود؛ از جمله: شیوه ارجاع به کتاب، مقاله، نسخه‌های خطی و اسناد، پایان‌نامه، وبگاه‌های اینترنتی و هم‌چنین شیوه استناد به منابعی که نویسندگان آنها نامشخص هستند.

پ) ویژگی روش شناختی

انتخاب روش تحقیق درست، مشروط به شناختن مسئله‌ای است که پژوهشگر ادبی می‌خواهد به تحقیق درباره آن بپردازد؛ یعنی محقق باید مشخص کند که مسئله او از نوع توصیفی است؛ تفسیری است؛ تبیینی یا انواع دیگر؛ آن‌گاه باید به تبارشناسی مسئله بپردازد تا بداند که به کمک کدام علم می‌تواند تحقیقات خود را انجام دهد (رضی، ۱۳۸۶: ۱۳۴).

روش‌هایی که در علوم تجربی کاربرد دارد، در علوم انسانی به خدمت گرفته نمی‌شود؛ چون موضوع روش‌های علوم تجربی، مواد طبیعی است که ثبات و پایداری نسبتاً زیادی دارد و موضوع علوم انسانی، خود انسان، اندیشه‌ها و تعاملات اوست و همه این موارد بالذات اموری سیال است؛ بنابراین روش‌های پژوهشی منعطف‌تری را می‌طلبد. درک امور انسانی، نیازمند نزدیکی و ایجاد ارتباط روانی از جمله تعامل و

گفتگوی دو سویه پژوهشگر با موضوع تحقیق خود است و تا زمانی که این تعامل بین موضوع و پژوهشگر برقرار نشود، نباید انتظار داشت حقیقتی کشف یا شناخته شود (طاهری، ۱۳۹۵: ۱۰).

روش تحقیق در رشته ادبیات فارسی با دیگر رشته‌ها تفاوت دارد و معمولاً به این دلیل که به مفاهیم و فرایندهایی ناظر است که نمی‌توان آنها را به صورت کمی اندازه‌گیری کرد از نوع پژوهشهای کیفی است؛ هرچند گاه در پژوهشهای سبک‌شناسانه، مطالعات عروضی و زبانی، پژوهشهای کمی نیز انجام می‌شود. شیوه‌نامه مطلوب، شیوه‌نامه‌ای است که بتواند روش تحقیق علمی مبتنی بر اقتضائات، پرسش‌ها و مسائل خاص حوزه زبان و ادبیات فارسی را برای پژوهشگر معرفی کند. مسائل این حوزه معمولاً ویژگیهای خاص خود را دارد؛ از جمله اینکه عمدتاً کیفی، روایت بنیاد، گره خورده با عاطفه و احساسات انسانی و بر عنصر خیال مبتنی است معمولاً با زبانی سر و کار دارد که برجسته، غیر شفاف، مبهم، نمادین و چند وجهی است.

هدف اصلی پژوهش ادبی فهم، شناخت و تفسیر متن، کشف معانی محتمل و شناخت وجوه ادبی و زیبا شناختی آن است. این تحقیقات از نظر ماهیت و روش، توصیفی است. توصیف اینجا به معنی کشف و توضیح چگونگی هر موضوع و پدیده است.

شیوه‌نامه مطلوب در حوزه نشریات زبان و ادبیات فارسی باید بتواند ضمن راهنمایی نویسنده /پژوهشگر به او در انتخاب شیوه مناسب تحقیق و روشهای نقد دانشگاهی و علمی نیز یاری رساند.

نقد دانشگاهی متن ادبی را معمولاً با هدف شناخت سرشت خود متن می‌خواند. چنین خوانشی روشمند و بین‌الذهانی است و از خوانش ذوقی و ایدئولوژیک فاصله می‌گیرد.

ادبیات شناس دانشگاهی در عمل پژوهش ادبی متن ادبی را محمل خوانشهای آزاد و التذاذی خود نمی‌سازد و آن را میدان تمرین آزاد تأویلات ذوقی و تفسیر شخصی نمی‌کند، بلکه متن برای او موضوع شناخت است او می‌کوشد سرشت متن را دقیق و موشکافانه باز شناسد. پژوهش دانشگاهی برای رسیدن به این آرمان، دانشهای روشمند را به کار می‌گیرد تا برای شناخت ظرایف متن، ابزاری کارآمد داشته باشد. هم‌چنین از روشها و نگرشهای مختلف در رشته‌های علوم انسانی بهره

می‌گیرد تا به درک و دریافت خود از ادبیات ژرفا و گسترش بخشد (فتوحی، ۱۳۹۶: ۱۱۹).

ت) ویژگیهای نگارشی و ویرایشی

۱. مقالات حوزه زبان و ادبیات فارسی باید از حیث نگارشی کاملاً ویراسته شد؛ از این رو شیوه‌نامه باید در این زمینه کاملاً روشن و شفاف باشد و غالب نکات ویرایشی و نگارشی و ضرورت پیروی از زبان معیار را تبیین کند.
۲. شیوه‌نامه باید درباره استفاده از رسم الخط یکسان در متن مقاله توضیح دهد. در پژوهشهای مربوط به رشته ادبیات فارسی، محقق باید ضوابط دستور خط فرهنگستان زبان و ادب فارسی را رعایت کند.
۳. شیوه‌نامه باید نشانه‌های اختصاری مربوط به متن پژوهش را تعیین کند.

بازینه (چک لیست) ارزیابی شیوه‌نامه‌های نشریه‌های علمی پژوهشی زبان و ادبیات فارسی: در این بازینه با توجه به ویژگیهای شیوه‌نامه مطلوب رشته زبان و ادبیات فارسی ملاکهایی برای ارزیابی شیوه‌نامه‌ها تعیین شده که این ملاکها با توجه به ویژگیهای صورتی/ ساختاری، محتوایی، روش‌شناختی و نگارشی ارائه شده‌است. برای بررسی این ملاکها از ده شیوه‌نامه استفاده شده که این ده شیوه‌نامه به صورت تصادفی از میان شیوه‌نامه‌های نشریات مختلف ادبیات فارسی انتخاب شده‌است. ملاک محاسبه، امتیازات کسب شده نشریات با توجه به ملاکهاست. این امتیازات از نظر توصیفی بیانگر این نکات است:

- امتیاز صفر = خیلی ضعیف (یعنی ملاک مورد نظر در آن شیوه‌نامه وجود ندارد).
- یک: ضعیف (برای پژوهشگر به صورت مبهم معرفی شده است).
- دو: متوسط (شیوه‌نامه برای آن ملاک، کلی صحبت کرده و به جزئیات نپرداخته است).
- سه: خوب (ملاک مورد نظر در شیوه‌نامه یافت می‌شود؛ اما می‌توانست بهتر و کاملتر به آن پرداخته شود).

چهار: خیلی خوب (این امتیاز، بیشترین امتیاز در بازینه است. اگر شیوه‌نامه‌ای در رابطه با ملاک مورد نظر، این امتیاز را کسب کرده باشد به این معناست که تمام جزئیات

مربوط به آن ملاک را داراست. بنابراین می‌توان گفت که توانسته بیشترین امتیاز را بگیرد).

اعداد یک تا ده بیانگر ده شیوه‌نامه‌ای است که به شکل تصادفی انتخاب شده‌است: مجله ادب فارسی دانشگاه تهران (۱) ادبیات پارسی معاصر پژوهشگاه علوم انسانی (۲) ادبیات تطبیقی شهید باهنر کرمان (۳) نقد ادبی تربیت مدرس (۴) پژوهش زبان و ادبیات فارسی پژوهشگاه علوم انسانی (۵) پژوهش ادبیات معاصر جهان دانشگاه تهران (۶) ادب غنایی سیستان و بلوچستان (۷) ادبیات عرفانی دانشگاه الزهرا (۸) ادبیات داستانی دانشگاه رازی کرمانشاه (۹) تاریخ ادبیات دانشگاه شهید بهشتی (۱۰).

جدول ۱- بازبینی ارزیابی شیوه‌نامه‌های نشریه‌های علمی پژوهشی زبان و ادبیات فارسی

ردیف	ویژگیهای صوری - ساختاری شیوه‌نامه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	تعیین شیوه ارسال مقاله، چگونگی بررسی و پذیرش مقاله توسط داوران و درج آن در نشریه	۲	۲	۲	۲	۱	۲	۲	۰	۲	۲
۲	اندازه و نوع قلم برای متن و عناوین اصلی، فرعی بخشهای مختلف	۲	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۰	۲	۰
۳	حجم مقاله (حداکثر تعداد صفحات) و تعداد کلمات	۳	۴	۲	۲	۲	۲	۳	۲	۲	۴
۴	جزئیات مربوط به صفحه‌آرایی مقاله از قبیل فاصله میان‌سطرها، تورفتگی آغاز بندها، اندازه حاشیه‌های متن از هر طرف، ابعاد کاغذ و شماره‌گذاری صفحات	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۲	۰	۲	۰
۵	ذکر جزئیات لازم درباره درج جدول، نمودار، شکلها و تصاویر	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۱	۲
۶	ترتیب ساختار مقاله از قبیل ذکر عنوان، چکیده، واژگان کلیدی، مقدمه، پیکره اصلی، نتیجه‌گیری، پی‌نوشت و فهرست منابع	۴	۳	۳	۲	۳	۲	۲	۴	۰	۳
۷	ویژگیهای ساختاری بخش عنوان از قبیل ذکر آن در صفحه اول مقاله و مختصر بودن عنوان	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۱
۸	ویژگیهای ساختاری چکیده از جمله ذکر آن در یک بند و صفحه دوم مقاله، تعیین حداکثر تعداد واژه‌ها در آن	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۲	۰	۲
۹	ویژگیهای ساختاری بخش واژگان کلیدی از جمله ذکر آنها بعد از بند چکیده	۲	۲	۰	۲	۰	۲	۲	۲	۰	۲
۱۰	ساختار بخش مقدمه	۱	۰	۲	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰
۱۱	ویژگیهای ساختاری بخش پیکره اصلی از قبیل یافته‌ها	۱	۰	۲	۰	۲	۰	۰	۳	۰	۱

۱۲	ویژگیهای ساختاری بخش نتیجه‌گیری از قبیل ارائه نتایج و دستاوردهای تحقیق	۳	۰	۳	۰	۴	۴	۰	۳	۰	۳
۱۳	بخش پانویست/پی‌نوشت و ویژگیهای ساختاری آن، تعیین نوع و اندازه قلم آنها	۱	۰	۲	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۱
۱۴	ویژگیهای ساختاری بخش فهرست منابع از قبیل بیان چینش مقاله، کتاب و پایان‌نامه‌های مورد استفاده در متن، چگونگی چینش منابع فارسی، عربی و لاتین، نوع و اندازه قلم آثار	۳	۳	۲	۲	۳	۱	۱	۲	۳	۳
۱۵	تعداد حداکثری واژه‌ها، نوع و اندازه قلم در بخش چکیده انگلیسی	۴	۰	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۰	۲

ردیف	ویژگیهای محتوایی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۶	تعیین اهداف و زمینه‌ها، شرایط علمی پذیرش مقاله	۲	۲	۳	۲	۱	۳	۲	۲	۰	۳
۱۷	نکات ضروری در کلیت مقاله از قبیل منطق بودن مقاله بر جنبه‌های فرهنگی و نظام ارزشی جامعه، مستند بودن، اصالت و نوآوری	۰	۱	۳	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۲
۱۸	نکات ضروری در محتوای مقاله از جمله روشمند بودن، تحلیلی بودن، برآمده بودن از تحقیق و عالمانه بودن	۰	۲	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۱
۱۹	ویژگیهای محتوایی بخش عنوان از جمله نمایان کردن هدف اصلی پژوهش، معرفی کلیدواژه‌های تحقیق، جذاب بودن	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰
۲۰	ویژگیهای محتوایی بخش چکیده از قبیل بیان مسئله، هدف، روش تحقیق، یافته‌ها، نیامدن ارجاع در آن و تعیین نوع چکیده مورد نظر نشریه	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۰	۲	۰	۰
۲۱	ویژگیهای محتوایی بخش واژگان کلیدی از قبیل ذکر کلمات محوری عنوان مقاله در این قسمت و مهمترین واژه‌های تخصصی به کار رفته در مقاله	۳	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
۲۲	ویژگیهای محتوایی بخش مقدمه از جمله معرفی کردن موضوع مقاله به صورت کامل در این قسمت	۱	۰	۲	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۱
۲۳	ویژگیهای محتوایی بخش پیکره اصلی از قبیل مبانی نظری، تجزیه و تحلیل داده‌ها	۴	۰	۳	۰	۲	۰	۰	۴	۰	۰
۲۴	ویژگیهای محتوایی بخش پانویست و پی‌نوشت از قبیل بیان اطلاعات جزئی و فرعی مربوط به مطالب تحقیق در آنها	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۲	۰	۱

ردیف	ویژگیهای نگارشی و ویرایشی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲۹	زبان رسمی متن و درست‌نویسی، پرهیز از غلط‌های نگارشی و ویرایشی	۰	۰	۱	۲	۱	۱	۱	۰	۲	۰
۳۰	معرفی مرجع معتبر برای رسم‌الخط و تعیین نوع آن در پژوهش	۰	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۰	۳	۰
۳۱	نشانه‌های اختصاری متن	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۳۲	مشخص کردن محدودهٔ اختیارات ویراستار مجله برای ویرایش مقاله مورد نظر	۴	۲	۲	۴	۲	۰	۴	۲	۰	۰
۳۳	شیوهٔ کاربرد معادله‌ها یا نامهای لاتین در متن مقاله	۴	۴	۴	۴	۰	۰	۴	۳	۴	۰

۶۱	شیوه‌نامه مجله ادب فارسی دانشگاه تهران
۵۰	ادبیات تطبیقی دانشگاه شهید باهنر کرمان
۴۴	ادبیات عرفانی دانشگاه الزهرا
۴۱	تاریخ ادبیات دانشگاه شهید بهشتی
۴۰	پژوهش زبان و ادبیات فارسی پژوهشگاه علوم انسانی
۳۸	ادبیات پارسی معاصر پژوهشگاه علوم انسانی
۳۷	نقد ادبی دانشگاه تربیت مدرس
۳۵	ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان
۲۸	پژوهش ادبیات معاصر جهان دانشگاه تهران
۲۷	ادبیات داستانی دانشگاه رازی کرمانشاه

۳. تجزیه و تحلیل داده‌ها

براساس بازبینی ارائه شده، حداکثر امتیاز برای تطابق داشتن شیوه‌نامه با ملاکهای شیوه‌نامه معیار، ۱۳۲ است. از مقایسه ده شیوه‌نامه‌ای که به روش تصادفی انتخاب شده، بیشترین تطابق با شیوه‌نامه معیار و در نتیجه بیشترین امتیاز کسب شده متعلق به شیوه‌نامه مجله ادب فارسی دانشگاه تهران و کمترین تطابق نیز، به شیوه‌نامه ادبیات داستانی دانشگاه رازی مربوط است که کاستیهای فراوانی در آن دیده می‌شود. در بخش ویژگیهای صوری - ساختاری، ملاکهایی که از سوی شیوه‌نامه‌ها مورد کم‌توجهی قرار گرفته، ملاکهای شماره ۴، ۵، ۷، ۱۳ و ۱۵ است؛ به عبارت دیگر برای ویژگیهای صوری - ساختاری در شیوه‌نامه‌های زبان و ادبیات فارسی به جزئیات مربوط به صفحه‌آرایی، درج جدول و ویژگیهای ساختاری بخش عنوان و بخش پانویس/ پی‌نوشت، جزئیات ساختاری چکیده انگلیسی، کم‌توجهی شده است. بیشترین توجه در بخش صوری - ساختاری به ملاک‌های ۱، ۳، ۶، ۷ و ۱۴ مربوط است؛ به عبارت دیگر تعیین شیوه فرستادن و چگونگی بررسی مقاله، حجم مقاله و تعداد صفحات آن، ترتیب ساختار مقاله، ویژگیهای ساختاری بخش چکیده و فهرست منابع، مورد توجه شیوه‌نامه‌هاست. شیوه‌نامه‌های ادبیات فارسی در بخش ویژگیهای محتوایی به ملاکهای شماره ۱۸ «جزئیات مربوط به محتوای مقاله»، شماره ۱۹ «ویژگیهای محتوایی بخش عنوان»، شماره ۲۰ «ویژگیهای محتوایی بخش چکیده»، ۲۱ «ویژگیهای محتوایی واژگان کلیدی» ۲۲ «ویژگیهای محتوایی مقدمه»، ۲۴ «ویژگیهای محتوایی بخش پی‌نوشت/پانویس» توجه کمتری نشان داده‌اند. به طور نسبی می‌توان گفت که در این بخش، ملاکهای شماره ۱۶ «تعیین اهداف نشریه، شرایط علمی پذیرش مقاله» و ۲۵ «ویژگیهای محتوایی بخش فهرست منابع»، مورد توجه بوده است. ملاکهای ویژگیهای روش‌شناختی از کم‌اهمیت‌ترین ملاکها در بین شیوه‌نامه‌های نشریات پژوهشی رشته ادبیات فارسی است. لازم است نشریات به این امر مهم توجه نشان دهند تا پژوهش از طریق یک روش علمی معتبر انجام شود. در این صورت می‌توان گفت که تحقیق موردنظر از کیفیت لازم برخوردار خواهد بود. هم‌چنین در بخش ویژگیهای نگارشی و ویرایشی، شیوه‌نامه‌ها به ملاکهای شماره ۲۹ «تعیین زبان رسمی متن و پرهیز از غلطهای نگارشی/ ویرایشی»، شماره ۳۰ «معرفی مرجع معتبر برای رسم‌الخط» و شماره ۳۱ «تعیین نشانه‌های اختصاری متن» کم‌توجهی نشان داده‌اند. توجه بیشتر این شیوه‌نامه‌ها در این

بخش به ملاکهای شماره ۳۲ «تعیین محدوده اختیارات ویراستار مجله» و شماره ۳۳ «شیوه کاربرد معادلها یا نامهای لاتین در متن» بوده است. در مجموع آنچه از بررسی این ده شیوه‌نامه به دست آمد، جدای از کمبودهای متعدد شیوه‌نامه‌ای، تشتت و پراکندگی بسیاری است که در بین شیوه‌نامه‌های نشریات زبان و ادبیات فارسی حکمفرماست. این مسئله جدای از اینکه موجب اتلاف وقت و توان ذهنی نویسنده/پژوهشگر می‌شود با سوق دادن او به سمت و سویی مبهم، غیر شفاف و گاه غیرضرور و غیرمنطقی، تمرکز لازم را برای ارائه مقاله‌ای عالمانه و روشمند سلب می‌کند و کیفیت پژوهشهای این حوزه را نیز فرو می‌کاهد.

نتیجه‌گیری

بنابر آنچه بیان شده می‌توان نتیجه گرفت که شیوه‌نامه‌های فصلنامه‌های حوزه زبان و ادبیات فارسی با وضعیت مطلوب فاصله دارند. این شیوه‌نامه‌ها درباره بسیاری از ملاکهای بخشهای مختلف صوری-ساختاری، محتوایی، روش‌شناختی، نگارشی/ویرایشی، سکوت کرده، هیچ یک از آنها به طور شفاف و دقیق نتوانسته‌است، نویسندگان را برای اجرای پژوهش خود و سپس تنظیم درست مطالب و فرستادن آن برای نشریه یاری دهد. این مسئله جدای از زحمت دو چندان ویراستاران، نویسندگان مقالات را نیز سردرگم کرده است. عدم دسترسی پژوهشگر به شیوه‌نامه‌ای کامل و بدون نقص، کیفیت ارائه نتایج پژوهشی را نیز کاهش می‌دهد.

نکات ارائه شده درباره تدوین شیوه‌نامه معیار در این پژوهش از سویی می‌تواند یاریگر نشریات علمی-پژوهشی رشته زبان و ادبیات فارسی برای طراحی شیوه‌نامه‌ای مطلوب و بدون ابهام باشد و از سوی دیگر تشتت و پراکندگی در شیوه‌نامه‌ها را تا حد زیادی برطرف کند.

فهرست منابع

حری، عباس؛ (۱۳۸۸) آیین نگارش علمی، تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.
حسرتی، مصطفی؛ (۱۳۸۴) «نگارش دانشگاهی در دانشگاه‌های ایران، حلقه گمشده آموزش عالی»، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش ۱-۲، بهار و تابستان، ص ۱۰۳-۱۳۸.

- حنفی، کریم و مهدی سالک احمدی؛ (۱۳۹۸) *آیین نگارش مقالات علمی*، تهران: سازمان برنامه و بودجه کشور.
- رضی، احمد؛ (۱۳۸۶) «روش در تحقیقات ادبی ایران»، *پژوهش‌های ادب عرفانی*، ش ۱، بهار، ص ۱۲۹-۱۴۲.
- رضی، احمد؛ (۱۳۹۹) *روش‌ها و مهارت‌های تحقیق در ادبیات و مرجع‌شناسی*، تهران: فاطمی.
- سعادت، فاطمه و همکاران؛ (۱۳۹۶) «تحلیل وضعیت ساختاری مقاله‌های پژوهشی و راهنماهای نگارش در مجله‌های علمی - پژوهشی ایرانی حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی»، *نشریه تعامل انسان و اطلاعات*، ش ۱، ص ۲۸-۴۰.
- طوسی، بهرام؛ (۱۳۸۲) *راهنمای پژوهش و اصول علمی مقاله‌نویسی*، مشهد: تابران
- طاهری، قدرت‌الله؛ (۱۳۹۵) *مبانی و اصول پژوهش در زبان و ادبیات فارسی*، تهران: انتشارات علمی.
- فتوحی، محمود؛ (۱۳۹۹) *آیین نگارش مقاله علمی پژوهشی*، تهران: سخن.
- _____؛ (۱۳۹۶) *درآمدی بر ادبیات شناسی؛ راهنمای اصول آموزش و پژوهش در ادبیات فارسی*، تهران پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۱۱. گلینی مقدم، گلنسا؛ (۱۳۹۴) «راهنمای جامع نگارش مقاله علمی»، *فصلنامه نقد کتاب اطلاع‌رسانی و ارتباطات*، ش ۵، بهار، ص ۲۶۱-۲۷۵.
- محمدی‌فر، محمدرضا؛ (۱۳۸۰) *آشنایی با مدرک‌شناسی*، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- محمدی‌کله‌سر، علیرضا؛ (۱۳۹۲) «گزینش متن و روش‌شناسی مطالعات ادبی»، *فصلنامه علمی پژوهشی نقد ادبی*، ش ۲۳، پاییز، ص ۵۸-۳۷.
- منصوریان، یزدان؛ (۱۳۸۸) «صد ویژگی یک مقاله علمی - پژوهشی خوب»، *نشریه کتاب ماه*، ش ۱۴۵، ص ۶۶-۷۷.
- منصوریان، یزدان؛ (۱۳۹۳) *مبانی نگارش علمی*، تهران: کتابدار.
- موحد، ضیا؛ (۱۳۸۹) *البته واضح و مبهرن است که*، تهران: نیلوفر.
- میرزاآقایی، حمید؛ (۱۳۸۳) «چگونه یک مقاله علمی تحقیقی بنویسیم»، *نشریه اصلاح و تربیت*، ش ۲۸، ص ۵۳.
- یوسفی، حسین علی؛ (۱۳۸۲) *روش تحقیق و مرجع‌شناسی در ادبیات فارسی*، تهران: چاپار.

Dominador L. Pagliawan.(2017), Academic Journal of Interdisciplinary Studies, Philippines: Leyte Normal University Tacloban City.

ب) فهرست مآخذ فصلنامه‌ها

مجله ادبیات پارسی معاصر پژوهشگاه علوم انسانی، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی

<https://contemporarylit.iics.ac.ir/journal/authors.note> ۱۴۰۰/۹/۳۰

نشریه ادبیات تطبیقی دانشگاه شهیدباهنر کرمان، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی

<https://jcl.uk.ac.ir/journal/authors.note> ۱۴۰۰/۹/۳۰

نشریه ادبیات داستانی دانشگاه رازی کرمانشاه، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی

<https://www.noormags.ir/view/fa/magazine/1152> ۱۴۰۰/۹/۳۰

مجله پژوهش زبان و ادبیات فارسی پژوهشگاه علوم انسانی، «راهنمای تدوین مقاله»، آخرین

دسترسی <http://literature.ihss.ac.ir/Page/AuthorGuide> ۱۴۰۰/۹/۳۰

پژوهش ادبیات معاصر جهان دانشگاه تهران، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی

<https://jor.ut.ac.ir/journal/authors.note> ۱۴۰۰/۹/۳۰

پژوهشنامه ادب غنایی دانشگاه سیستان و بلوچستان، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی

<https://jllr.usb.ac.ir/journal/authors.note> ۱۴۰۰/۹/۳۰

مجله ادبیات عرفانی دانشگاه الزهراء، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی ۱۴۰۰/۹/۳۰

<https://jml.alzahra.ac.ir/journal/authors.note>

نشریه تاریخ ادبیات دانشگاه شهید بهشتی، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی

<https://www.noormags.ir/view/fa/magazine/> ۱۴۰۰/۹/۳۰

مجله نقد ادبی دانشگاه تربیت مدرس، «راهنمای نویسندگان»، آخرین دسترسی ۱۴۰۰/۹/۳۰

https://lcq.modares.ac.ir/#jrn_desc

